

Itsas errekurtsuak

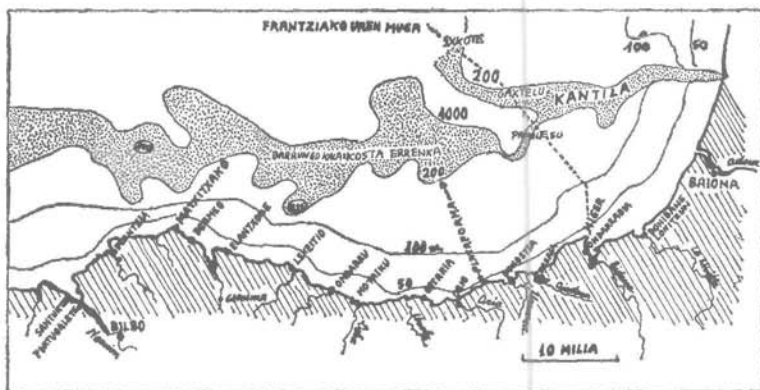
Xabier Iribar

Sarrera

Euskal lurrak lehorrean bezain menditsua jarraitzen du itsas azpian. Haren Plataforma, 200 metroko sakonera iritsi arteko lurtzorua, motza da. Lehorretik 10-20 miliatara aurkitzen da ezponda, eta, maldabehera handian, berehala iristen da itsas zola ilunetara, 1.000 metro eta gehiagoko hondotara (ik. 1 irudia). Islandia ugartea 200 bat miliatoko plataformaz inguratua dago; beraz, ikusiko dugunez, gure aldean leku zabalagoak ditu arrantzarako.

Ekologia, bizidunen eta hauen ingurunearen arteko loturak aztertzen dituen zientzia da; bizidun horien artean, euskaldunok sartzen gara; aintzinatik, lurrari hainbat itsasoari atxekirik gaudenok: itsasotik baitakargu arrain freskua ugari, eta hura izan baitugu urruneko lurretara joateko biderik zabalena. Hau baiezteko, aski dugu ikustea zeinen maiz agertzen diren kai politak gure itsasertzean.

Beraz, hain garrantzizkoa zaigun ingurune hau barnetik aztertuko dugu eta hango bizidunen harremanak azalduko ditugu.

1. Irudia.

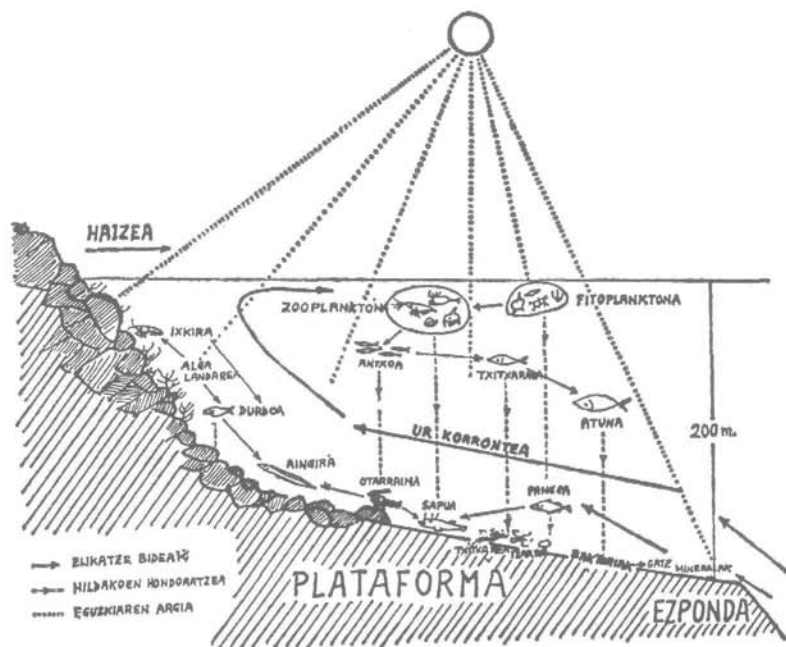
Elikakatea

Bizidun guztiak sustantzia organikoz osatuak dira, eta hau landareek bakarrik era dezakete, argisintesianaren bidez: $\text{CO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ (ura) + ARGIA \rightarrow $\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$ (glukosa) + O_2 (oxigenoa) Glukosa edo materia organiko hau itsasoak dituen gatz mineralekin era desberdinetan lotuz, eratzen dituzte algek beren chunak.

Eguzkiaren argia itsas uretan ez da 200 metroz behera barneratzen; beraz, landare bizitza 200 metrotatik azalera mugatua dago. Horien gain elikakatea dago hedatua (ik. 2 irudia).

Fitoplanktona, alga mikroskopikoz osatua dago gehienbat; itsas azal guztian zabaltzen da eta zooplanktonaren (zelulabakar, arrain larba eta oskoldun mikroskopikoak...) elikagai da. Plankton guztiaz elikatzen dira antxoia eta sardina; antxoia txitxarroaren janari da, eta biak zimarro eta hegaluzearenak. Arrantzan harrapatzen ez badira, gaixotasunez edo zaharturik hildako guztiak hondorantz doaz; han daude saprobioak, hildako gai hauen kontura bizi direnak: Ixkira, otarraina, buia, txokorroa, txangarra, amarra, solaiola, trikua, itsas izarra, txitxarea, lapa, lanperna, muskuloa eta abar. Breka, salbera, faneka, barbaina, pantxua (bixigukumea) eta peskadila (legazkumea) ixkira eta txitxare zaleak dira; era berean, erreboilo, ikario, traman, gaztaka, sapu, zabaleta eta garbiko beste arrain zapalen janari.

Itsas bazterreko harriei edo haitzei loturik, alga handiak haz-

2. Irudia.

ten dira, batzu zuhaitzen antzera handi eta adartsuak; beste batzu zapalak; hemen dabilta hortz eder eta mutur luzeko arrain belarjaleak: durdoa, dontzeila, gailegoa, zapazaharra, leamuztoa, barbara, muxarra, buztan beltza, txistua eta txarboleta; denok ixkira eta txitxare zale purrukatuak dira; baina, otarrainen antzera, aingira, olaharro eta itsaskabrei ihesi dihardute.

Azkenik, bakteriek desegin egiten dute gainerako sustantzia organiko guztia, gatz mineral bihurtuz.

Urtealdi bakoitza

Gu udan hondartzara eta neguan tabernara joan ohi garen bezala, arrainek, urtean zehar, aldatu egiten dute bizimodua, itsas uren berotasun, argitasun eta korronteen aldaketaren eraginez; hau dela eta, arrain bakoitza urte garai jakinetan agertzen zaigu arrantzarako eran.

Kantaurin, udaz, itsas gaineko urak (21°) hondokoak (12°) baino beroagoak dira; beraz, arinagoak, eta elkarrekin nahastu ezinak.

Udazkenean, giroarekin batera, azaleko urak hoztuz doaz, hondokoen berotasun bera iritsi arte.

Negu giro haizetsuak plataforma gaineko itsaso guztia astintzen du, hondoko gatz mineralei, nitratuari, fosfatuari, sulfuruari,... azalerantz eraginez. Neguaren azkenerako, eguna luzatuz doa eta planktonak badu nahiko argi eta elikagai ugaritzeko.

Martxoan, itsas zolan ezkutaturik zegoen antxoa, ur mehetan agertzen da Frantziako kostan behera, Bizkaiko Golkorantz. Ur aberats hauetan, obuldegi eta espermategiak heldu zaizkio maia-tzerako, eta har-emecak manjuatan biltzen dira beren ernalgaiak uretara batera isurtzeko. Haietatik sorturiko arraultza eta larbak, berehala hazten dira 15°ko ur epel hauetan.

Uda orduko, antxoa handia ur handitara murgiltzen dela dirudi Matxixakon barrena; orduantxe sartzen dira zimarroia eta atuna (hegaluzea) Atlantikotik Kantaurira (itsas azalean 18° daude).

Abuztuan, Matxixakotik hurbil dabilta, eta irailaren amairako Britaina aldera jotzen dute, handik ur beroei jarraituz hegoarantz ezkutatzeko Atlantikoan.

Arrain inguru aberatsak

Nahiz plataforma gehiena hondarrez estalirik egon, baditu harkaitz bizi eta latzeko erreka zuloak: kantilak (1 irudia). Arras-teko sarerik sartu ezin daitekeen inguru honetan bizi dira legatza, bixigua eta itsas kabra handiak; 150-300 metrotako hondo hauetan, guti aldatzen da uraren berotasuna; elikatzerako edo arraultzak jartzera igoten dira noizbehinka ur mehegotara.

Ur gazi-gezetako hibaiahora, sustantzia organikoak dakartza etengabe hibaiak; lazun barbo, platuxa, karpa, gaizkata, aingira, soinbera, txitxare eta besterekin batera, itsas arrain asko inguraten da haietara janari bila.

Satsadura dela bide, hondatuak dauzkagu hibaiaho guztiak (Aginagan angula guti harrapatzen da azken urteotan); Gernika eta Bidasoakoak ditugu garbienak; biok, interes pribatuetatik defendatu beharra daukagu, herriaren eta arrantzaren mesedetan.

Arrantza eta Historia

Denok dakigu, arrainak, ugaztunak eta oskoldunak urritu egin direna itsasoan. Aintzina, antxoa, atuna, zimarroia eta balea ere harrapatzen zuten batelek Getarian. Gaur balea batzu bakarrik gelditzen dira ludi osoan, eta atunetara urruti joan behar da. Teknika berri eta untxi handiak direla medio (sarea izan da teknikarik efektiboena) gertatu da hau. Getariako kaian oin harturik, bilakaera hori ikusiko dugu piska bat, gero beste kaietara zabalduz.

1920.aren inguruan sartu zen lehen diesel motorea untxi batetara; gainerakoak, batelak eta 7 bat bapote ziren; 1940.ean, 40tik gora ziren lau gizoneko motore ttipiak eta hamabi untxi handi; hauk, uztailean eta abuztuan, atunetara joaten ziren per-txalekin, 5-7 egunetako mariak eginez; bitartean, txibitan eta barbainetan ziharduten motoreek. Iraileko eguraldi txarrek ez zuten bixigutarako garnata (beita) egiteko besterako aukerarik eskaintzen; nahikoa zen 6 bat tinaka antxoa ttipi gazitu lortzea, urri-azaro-abendu-urtarriletarako. Bixigua, alban harrapatu ohi zen Kantilan, tresna bidez; ezaguna dugu harako hura: «San Anton, bixigua monton». Otsailean, antxoatara; gauzez eta mailan motore ttipiak; egunez eta manjuatan handiak, ezurdeak bil-dutako antxo multzoak sarek inguratuz. 1950.etik aurrera ardoraz ibili dira, gauzez (ilargi argiak antxo multzotan sortzen duen argi distiraz nahiz sondaz baliaturik haik harrapatzeko). Urteak zehar, bixigua gutituz joan da, arraste untzien eraginez batez ere; gaur, hondarrabiar eta bermeotar untxi ttipiak bakarrik dabilta bixigu eta legatzetan esku aparailuz. Bixigua gutitu zenetik, sardina-tan igarotzen dute getariarrek negua, tartean txitxarro, boba, berdel eta huerba ekarriz.

1970.a arte, buxurako untxi hauk ugarituz, handituz eta balio handiko tresnaz osatuz joan dira; 1948.ean, biberok ipini zituzten; 1956.ean, arraina aurkitzeko sonda eta non dauden jakiteko gonioa; 1963.ean, aladorea; 1970.ean, inguruko untxi eta lurrak lokalizatzeko radarra. Barku bakoitza familia baten jabe-goa da; 1-4 senide itsasoratzen dira hartan (15-19 lagun guztira); aurrerapen guztiok plangintzarik gabe eta elkarrekiko konkurrentzian egin dira; honek, bizitzaren garestitzearekin eta arrainaren guttitzarekin (1968.etik), untxi hauen errendimendua asko jaitsi du: lehen, zaharraz berria egiteko aina diru irabazten zen; gaur ezinezkoa da hori. 150 inguru ardora zale atunero daude Gipuzkoan; baina hemendik 10 urtetara, erdiek bakarrik

jarraituko dute martxa honetan. Gobernuak, bere aldetik, laguntza eman beharrean, kanpoko arraina inportatzen du.

Arraste untziek historia laburragoa dute; inbertsio handiren bidez sortu dira; jabeak, gehienetan, untzia bat baino gehiago ukan ohi du, eta ez da itsasora irteten. Bi kaitan finkatu dira: Pasaia S. Pedron eta Ondarrun. Hondoko arrainak harrapatze-ko, amuak baino emankorragoa izan da arraste untzia hau. Kantauriko plataforma ttipia zelarik, Atlantiko osora zabaldu ziren: Terranovara bakailotara, Gran Sol, 58. Paralelora eta Galiziako itsasertzera legatzetara. Arrantza ugari honen atzetik, kapital handia sortu zen Espainian. Baina horrek ekarri duen itsasoko arrainen urritzea, nazio guztietan nabari da: USAk, Islandiak eta Europako Merkatukoek 200 miliatako ur legezkoak ezarri dituzte, kanpoko untzia hajatzen egin dezaketean arrantza mugatuz. Horregatik, Pasaiaiko bakailo zaleak Terranovakoetara ez-ezik, Noruega eta Eskoziako uretara joan beharrean aurkitu dira. Duela hogeita urte, legatza, peskadila eta mediana bakarrik ekartzen ziren portura; ttipiakoak uretara botatzen ziren balio guti zutelako; gaur legatz guti aurkitzen dute arrasteroek; peskadila eta medianaz gainera, kiloz beherako legazkume asko ekartzen dute portura: pitiloa eta antxoila.

Aipaturiko uren mugaketa, era berean jasan dute baxurako untziek. Garbi ikusten da, arrainak ez gutitzearren ez baino nazio bakoitzaren interesengatik ipini dituztela. Hondarrabian 66 legatz zale daude; betidanik joan izan dira Ixkote eta Gaztelutxoko kantilara (1 irudia) esku aparailuz, urte guztian legatzetara eta neguan bixigutara; amu arrantza garbia denez, ez da inoiz hor arrainik gutitu; Donibane Lohitzunekoek lupiatan dihardute bertan, elkar galerazi gabe; 22 milia (beren eran) ezarri zituztenean, Frantziako uren barnean gelditu dira; eta Donibane Lohitzuneko arrantzaleek, lehengo akordioak ahaztuz, ez dute hondarrabiar legatz zalerik beren uretan ikusi nahi; datorren udaberrian, antxoa Espainiara esportatzerakoan (Frantzian ez bait du estimaziorik), aduana tasa (25 pta. kiloko) kentzea eskatzen dute, hemerigo ardora zaleek, ihaz bezala, haien 6 milia arte ihardun nahi badute antxoatan.

Espainiako estatuak indar handia du; Frantziatik legatz, marisiko eta angula asko inportatzen bait du; Donibaneko atun eta zimarro zaleak, gainera, gure uretan dabilta uda guztiaz. Baina han dozena bat untzia tikiren alde egin dutenik ez dute inoiz egin hemen: 500 untzia eder (Kantauri osoko antxoa zaleak) baxbesteko ez dute inoiz guardakosta eta helikopterorik erabili; ez eta 200 miliak ezarri.

Datu batzu eta ondorioak

Arrantzarik nagusienak, antxoarena, atunarena (eta zimarroia-rena) eta legatzarena dira beren kopuru eta balioaz. 1965.ean, 80.000 Tm. antxo harrapatu zen Kantaurin; 1970.ean, 20.000 bakarrik; beraz, neurri batzu ipini ziren; gaur, antxo ttipia harrapatzea galerazia dago martxora arte; Frantziako 6 milien barruan ezin daiteke ibil; untzi bakoitzak eguneko 6.000 kg. ditu tasatzak eta 4 egun bakarrik astean arrantzarako. Ihazko udaberrian, 36.000 Tm. harrapatu zen. Espainiako 1/2 antxo eta 1/5 atun sartzen da Gipuzkoako eta Bizkaiko kaietan. 1968.ean Bizkaiko %1 eta Gipuzkoako %4,7 langile ziharduten arrantzan:

	ARRANTZALEAK		UNTZIAK	
	Gipuzkoan	Bizkaian	Gipuzkoan	Bizkaian
Baxuran	2.023	3.997	128	248
Guztira	7.035	5.660	650	680

ARRANTZAK	TM.tan
Antxoia	32.746
Sardina	3.045
Atun-zimarroiak	9.484
Txitxarroa, berdela, huerba... ..	10.563

1977.ean, 46 bakailo zale eta 110 arrastero daude Pasaian.

1968.etik honantz, guti aldatu da egoera; beraz, datu hauen bidez ikuspegitxo bat lor genezakeelakoan gaude.

Ikusi dugunez, arrantzale asko da gure kaietan (ez ditugu aipatu sarekonpontzaleak, untzigileak, etab.). Janaria, eta dirutza handia datorkigu itsasotik; beraz, iturri eta lanbide honi eutsi beharrean gara, baldin geure nortasuna maite badugu. Mingarri zaigu Donibanekoekin gertatzen ari zaiguna; baina ez da harritzekoa, oriotar eta getariarren artean ere izaten bait dira ezbeharrak. Nolabait arrantzaleek beren arteko egitura handi bat sortu behar dute, arrantza, salmenta eta itsas ikerketak elkartuko lituzkeena. Honetan, asko egin dezake Kofradi elkarteak, baita Pasaiaiko itsas eskolak eta orain hain bazterturik dagoen Donostiako *Actuarium*-ek ere. Une honetan, biologo bat edo beste dabilta, ahal dutenean arrantzaleekin datu harremanetan.

Aipatutako egitura honek indar handia izango luke hibaietatik nahiz zuzenki itsasora datorren satsuduraren kontra.

X. I.

LOS RECURSOS MARINOS LES RESSOURCES MARINES

El mar es un medio que alberga infinidad de seres vivos, cuya materia nos sirve de alimento. Las plantas, algas en su mayoría, se forman a partir de materia inorgánica, denominándose, organismos autótrofos; viven únicamente en los estratos de agua donde llega la luz solar, es decir, hasta una profundidad máxima de unos 200 metros; se distribuyen en toda la superficie del océano (fitoplancton), y en las plataformas costeras (algas bentónicas). El resto, bacterias, esponjas, medusas, gusanos, caracoles, estrellas de mar, crustáceos, peces y mamíferos, son los organismos heterótrofos: solamente pueden vivir de la materia orgánica producida por los autótrofos; por ello se sitúan preferentemente en los lugares ricos de algas siendo pobres las grandes profundidades oceánicas, donde los peces más conocidos acuden ocasionalmente en su época de reposo.

Los puertos pesqueros vascos llevan una intensa actividad desde tiempos remotos. Hoy día se dan fundamentalmente los siguientes tipos de pesca: La del bacalao en las costas de Terranova, Noruega y Escocia. La de arrastre (merluza) en Gran Sol, Paralelo 58, costas de Galicia y algo en el golfo de Vizcaya. La de anchoa, sardina, jurel, verdel..., a lo largo del golfo citado. La de túnidos, en el Cantábrico y Atlántico NE.

La flota pesquera, excepto la de altura, ha evolucionado en su mayoría por el impulso de empresas familiares con un solo barco, en mínima colaboración entre ellos y escasa relación con la demanda del mercado, sin la ayuda de investigaciones oceanográficas. Estimulada por las grandes capturas, se desarrolló hasta 1970, pero desde entonces sufre una crisis originada por la disminución de los stocks de pesca, la implantación de las aguas jurisdiccionales y la importación de pescado.

Hay que resaltar la falta total de una política pesquera.

La mer est un milieu qui héberge une infinité de vivants, qui nous servent d'aliment. Les plantes, en majorité des algues, se forment à partir de matière inorganique, ce que l'on appelle organismes autotrophes; elles vivent uniquement dans les strates d'eau où arrive la lumière solaire. c'est à dire jusqu'à une profondeur maximum de quelques 200 m.; elles s'étendent à travers toute la surface de l'océan (phytoplancton) et dans les plateformes côtières (algues bentoniques). Le reste, bactéries, éponges, méduses, vers, escargots, étoiles de mer, crustacés, poissons et mammifères, sont des organismes hétérotrophes: ils peuvent vivre seulement de la matière organique produite par les autotrophes; c'est pourquoi ils se situent de préférence dans des lieux riches en algues, les grandes profondeurs océaniques où les poissons plus connus accourent occasionnellement à l'époque de repos en étant démunis.

Les ports de pêche basque mènent une activité intense depuis des temps immémoriaux. Voici les types de pêche qui existent fondamentalement aujourd'hui: la pêche de la morue, aux côtes de Terre-Neuve, Norvège et Ecosse. Le pêche de traîne (merluche...) en «Gran Sol», Parallèle 58, les côtes de Galice et un peu au golfe de Biscaye. La pêche d'anchois, de sardine, de «jurel», de «verdel»..., au large du golfe de Biscaye. La pêche de «tunidos» dans les mers Cantabrique et Atlantique NE.

La flote de pêche, sauf celle de surface, a évolué en majorité sous l'impulsion des entreprises familiales avec un seul bateau, en collabora-

tion minime entre pêcheurs et en relation insuffisante avec la demande du marché, sans l'aide des recherches océanographiques. La pêche, stimulée par les grandes captures, s'est développée jusqu'à 1970, mais depuis lors elle subit une crise occasionnée par la diminution des stocks de pêche, la législation des eaux juridictionnelles et les importations de poissons.

Il faut souligner le manque total d'une politique de la pêche.